

Nr 42.

Ankom till riksdagens kansli den 25 maj 1916, kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av dels justitieombudsmannens framställning till riksdagen om ändring i 5 § av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring dels ock väckta motioner om ändringar i nämnda lag.

Närvarande vid ärendets slutliga behandling: herrar Alexanderson, Söderbergh*, Rogberg, greve Spens, Dahl*, Hult, Tisell, Permansson, Schotte*, Persson i Norrköping, Gustafsson i Örebro*, Holmdahl, Igel, Lindley i Söderhamn, Zelahn* och Lindqvist i Kosta.

---

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Till lagutskottet har hänvisats en av justitieombudsmannen i den av honom till innevarande riksdag avgivna ämbetsberättelse gjord framställning om ändring i 5 § av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring.

Ävenså har lagutskottet till behandling förehaft följande dit hänvisade motioner om ändringar i lagen om allmän pensionsförsäkring nämligen:

inom första kammaren

nr 31 av herr *Rooth* samt

inom andra kammaren

nr 102 av herr *Sjöberg* och

nr 174 av herr *Welin*.

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 9 saml. 32 häft. (Nr 42.)

Den av justitieombudsmannen avgivna framställningen är av följande lydelse:

Justieombudsmannens framställning.

»Enligt 5 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring undantagas från plikt att erlägga pensionsavgift, bland andra, jämväl

a) ordinarie innehavare av tjänst, å vilken lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstinnehavares rätt till pension eller lagen den 4 juli 1910 angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar äger tillämpning;

b) delägare i telegrafverkets eller folkskollärarnas pensionsinrättning samt i arméns eller flottans pensionskassa;

c) ordinarie innehavare av prästerlig tjänst;

ävensom hustru till sålunda undantagen person.

Ett spørsmål, som dessa bestämmelser på sina håll ansetts lämna obesvarat, är, huruvida även änka efter sålunda från avgiftsplikt undantagen person skall i likhet med hustru till sådan person undantagas från avgiftsplikt. Tvekan har med andra ord uppstått, huruvida änka utan vidare skall anses innefattad i bestämmelsen om hustru eller ej.

Ålderdomsförsäkringskommitténs motiv till det lagförslag, som ligger till grund för den nu gällande lagen, lämna i detta avseende inga upplysningar. I den allmänna motiveringen framhålles (sid. 65 o. f.), att det synts kommittén angeläget, att åt de gifta kvinnorna, vilka genom sitt arbete i hemmet säkerligen utöva en i regel minst lika samhällsgagnelig verksamhet som de ogifta kvinnorna i sitt förvärvsarbete, bereda en ställning inom försäkringen, vilken i möjligaste mån jämställde dem med deras ogifta medsystrar. Liksom alla andra arbetsföra personer skulle således även de gifta kvinnorna erlägga avgift till försäkringen.

I fråga om undantagande av vissa grupper från avgiftsplikt har kommittén i den speciella motiveringen till 5 § (sid. 96) yttrat, att, om den säkerhet i ekonomiskt hänseende, vars vinnande vore det egentliga ändamålet med försäkringen, redan på annat sätt vore någon beredd, ej vidare skäl vore för handen att inbegripa sådan person under försäkringen. Av denna grund hade kommittén ansett *ordinarie innehavare av statstjänst och deras hustrur, för vilkas pensionering torde vara på tillfredsställande sätt sorjt*, böra undantagas från försäkringen.

Åt frågan har ej lämnats något beaktande varken vid lagförslagets granskning i lagrådet eller vid departementschefens föredragning därav i statsrådet.

Efter framläggandet av kungl. proposition i ämnet till 1913 års riksdag väcktes inom riksdagens andra kammare av herr Bengtsson i Norup

och av herr Pålsson särskilda motioner därom, att i avgiftsplikten skulle inbegripas, så vitt här är i fråga, de enligt propositionen från dylik skyldighet fritagna ordinarie statstjänare och med dem i pensionshänseende jämställda jämte deras hustrur.

Särskilda utskottet, dit propositionen hänvisades, har i sitt utlåtande nr 1 (sid. 21) ej i vidare mån uttalat sig i förevarande hänseende, än att utskottet med anledning av nämnda två motioner anförde följande:

'För pensionering av de personer, om vilka det här är fråga, d. v. s. i huvudsak ordinarie statstjänare och med dem i pensionshänseende jämställda, är redan i annan ordning sörjt. Syftet med den nu föreslagna pensioneringen är sålunda för dessa grupper redan fyllt, vadan tillräcklig anledning ej förefinnes att ålägga dem att på dubbelt sätt sörja för sin framtid. Visserligen kan det tänkas fall, då en statstjänare förlorar sin tjänst före pensionsålderns inträdande och går miste om någon del av sin pension. Men då han i regel i yngre år, innan han vunnit ordinarie anställning, under någon tid tillhört folkpensioneringen, äger han sålunda under sådana omständigheter rätt till en mot hans avgifter svarande pension, i förekommande fall förstörad med pensionstillägg. Det förtjänar slutligen även beaktas, att ett åläggande för dessa grupper att betala avgifter jämväl till den föreslagna försäkringen för många av de lägre statstjänarna, som samtidigt måste erlägga avgifter till den redan nu för dem anordnade pensioneringen, kunde bliva en avsevärd tunga.'

Riksdagen beslöt sedermera i enlighet med utskottets hemställan utan att vid frågans behandling ens någon debatt i någondera kammaren förekom.

Genom en till mig ingiven klagoskrift har min uppmärksamhet riktats på den vacklande rättstillämpning, som blivit en följd därav, att enligt lagens avfattning änka icke blivit i förevarande hänseende likställd med hustru.

Den ingivna klagoskriften innehöll i huvudsak följande:

Under år 1915 hade i Uppsala änkor efter civila och prästerliga ämbetsmän påförts pensionsavgifter, ehuru de under föregående år varit därifrån befriade. Då dessa personer ända till utdelandet av debetsedlarna å pensionsavgifter i augusti månad befunnit sig i en sålunda fullt ursäktlig ovetenhet om, att avgifter påförts dem, hade de ej heller varit i tillfälle att genom överklagande få debiteringen upphävd. Enligt uppgift grundade sig vederbörandes år 1915 använda förfarande på den tolkning av 5 § i pensionsförsäkringslagen, att ordet hustru ej skulle kunna avse änka. Enligt klagandens uppfattning saknades dock all anledning

att giva lagens bestämmelser en dylik restriktiv tolkning. En hustru till exempelvis en läroverksadjunkt skulle alltså under mannens livstid ej behöva betala pensionsavgift, men efter hans död, då hon genom statens försorg erhöle en livstidspension, bliva skyldig betala avgift. Till en dylik inkonsekvens kunde lagstiftaren ej hava gjort sig skyldig. En änka vore ju i varje fall sin mans efterlevande hustru och kunde således anses falla in under kategorien hustru. De änkor, om vilka här vore fråga, borde därför rätteligen vara undantagna från avgiftsplikt. Klaganden anhöll slutligen om ämbetsåtgärd från min sida för undanröjande av den sålunda påvisade osäkerheten i lagtillämpningen.

I vad klagoskriften innefattade anmälan mot ordföranden i vederbörande taxeringsnämnd fann jag, jämlikt § 113 regeringsformen, densamma icke kunna upptagas till prövning. Då jag emellertid fann den uppgivna osäkerheten i lagtillämpningen anmärkningsvärd, ansåg jag, i och för ifrågasatt framställning om lagändring i ämnet, nödigt inhämta besked, huru med berörda lagtillämpningen förhölle sig. Jag infortrade för ändamålet yttranden från ordföranden i taxeringsnämnden för Fjärdingsrotens taxeringsdistrikt i Uppsala stad ävensom från kammarrätten och pensionsstyrelsen.

Ordföranden i taxeringsnämnden, landskamreraren R. Hagen anförde i avgivet yttrande i huvudsak följande:

Då det år 1914 första gången gällde för taxeringsmyndigheterna att tillämpa föreskrifterna om befrielse från skyldigheten att erlagga pensionsavgift, uppstod tvekan, huruvida den sålunda medgivna befrielsen för hustrur till statstjänstemän även gällde änkor efter dylika tjänstemän. Å ena sidan ansågs, att denna föreskrift borde tolkas strängt restriktivt och att således endast de vore befriade från avgiftsplikt, som uttryckligen voro angivna såsom undantagna därifrån. Å andra sidan syntes det mindre konsekvent och därjämte obilligt, att änka skulle betungas med en avgift, från vilken hon såsom hustru vore fri. En änka med sin lilla statspension hade säkerligen svårare att komma ut med avgiften än en hustru med de inkomster, som under mannens livstid stode till buds. Statspensionen vore dock så pass stor, att något understöd enligt pensionsförsäkringslagen icke kunde antagas ifrågakomma för dessa änkor, och den tilläggspension, som kunde vid uppnådda 67 års ålder påräknas för de inbetalda pensionsavgifterna, svarade, syntes det, knappast mot den olägenhet, som avgifternas årliga inbetalning för dem innebure. Varken genom förfrågan hos pensionsstyrelsen eller av motiven till pensionsförsäkrings-

lagen kunde ledning erhållas för ett säkert omdöme om lagens mening uti ifrågavarande hänseende. Vid sådant förhållande hade det ansetts berättigat att tolka lagstadgandet så, som med billighet syntes vara mest överensstämmande. 1914 års taxeringsnämnd hade därför befriat dessa änkor från avgiftsplikt.

Sedermåra hade emellertid Hagen haft tillfälle att ytterligare konferera i saken med vederbörande i pensionsstyrelsen, som slutligen stannat vid den meningen, att nämnda änkor lagligen borde påföras pensionsförsäkringsavgift, och i enlighet härmed i ett den 24 april 1915 dagtecknat cirkulär (n:r 21) förklarat, att ifrågavarande änkor icke vore undantagna från avgiftsplikt. Vid sådant förhållande hade taxeringsnämnden icke kunnat vidhålla sin förut intagna ståndpunkt i frågan utan hade år 1915 påfört jämväl änkor efter ordinarie innehavare av statstjänst avgift enligt pensionsförsäkringslagen.

För egen del hade Hagen för sin del numera kommit till den uppfattningen, att pensionsstyrelsens tolkning av den ifrågavarande bestämmelsen nog torde få anses formellt riktig och att nämnda änkor således icke kunde, med stöd av densamma, undantagas från avgiftsplikt i berörda hänseende. Med hänsyn emellertid till den ringa fördel, som i allmänhet kunde antagas komma att beredas dessa änkor genom avgiftens erläggande, och svårigheten för den största delen av dem att komma ut med avgiften, syntes det vara förtjänt att tagas under övervägande, huruvida icke lagändring i anmärkta avseendet vore av omständigheterna påkallad.

Pensionsstyrelsens ifrågavarande cirkulär av den 24 april 1915 innehåller uti ifrågavarande del, efter återgivande av 5 § pensionsförsäkringslagen, följande:

'Enligt den tolkning, som givits ifrågavarande lagbestämmelse, äro jämväl de under a) b) och c) angivna personer fria från erläggande av avgift, sedan de erhållit pension. Däremot anses icke änka efter sådan person undantagen. Hon bör sålunda påföras avgift, därest hon icke av särskild anledning bör fritagas.'

Kammarrätten anförde i sitt yttrande att, ehuru någon uttrycklig bestämmelse därom, att jämväl änka efter sådan person skall vara undantagen från avgiftsplikt icke finnes, hade kammarrätten vid prövning av besvär, som av sådana änkor anförts däröver, att pensionsavgift påförts dem, under åberopande av grunderna för stadgandet i fråga befriat klagandena från skyldigheten att erlägga dem påförda pensionsavgifter.

Slutligen utlät sig pensionsstyrelsen i avgivet yttrande sålunda.

Då redan i början av pensionsstyrelsens verksamhet förfrågningar inkommo till styrelsen, huru ifrågavarande lagbestämmelse rätteligen borde tolkas, upptog pensionsstyrelsen frågan till behandling vid sammanträde, därvid jämväl de till styrelsens biträde förordnade sakkunniga voro närvarande. Tre av dessa voro ledamöter i ålderdomsförsäkringskommittén och hade deltagit i behandlingen av förslaget till pensionsförsäkringslagen. Dessa sakkunniga, bland dem särskilt kommitténs ordförande, regeringsrådet A. Lindstedt, hade gjort gällande, att kommittén avsett, det ifrågavarande änkor skulle vara skyldiga att erlägga avgift enligt pensionsförsäkringslagen. Kommitténs skäl härför hade varit att, då dessa personer före sitt giftermål och måhända även någon tid efter detsamma haft att erlägga avgifter enligt pensionsförsäkringslagen och mången gång blevo änkor vid jämförelsevis unga år, det vore en fördel för dem att genom ytterligare avgiftsbetalning till ålderns dagar bereda sig en förstärkning av den ofta obetydliga änkepension, vartill de voro berättigade.

Pensionsstyrelsen hade sedermera på förfrågningar meddelat, att enligt dess mening lagbestämmelsen borde så tolkas, att änkor efter förut omfördälda befattningshavare vore skyldiga att, om ej annat skäl för undantagande föreläge, erlägga pensionsavgift. Kungl. Maj:t hade även i anslutning till denna de sakkunnigas och pensionsstyrelsens uppfattning hittills avslagit gjorda framställningar om undantagande från avgiftsplikt för änkor efter statstjänare.

Lagens föreskrift, att *hustru* till i 5 § nämnd befattningshavare skulle vara undantagen från avgiftsplikt, kunde anses närmast hava sin orsak däri, att den pension, som staten bereder sina tjänst innehavare, väl i allmänhet finge anses avsedd att vara tillräcklig för såväl mannens som hustruns försörjning, sedan mannen uppnått pensionsåldern. Vad åter anginge *änkornas* pension hade en stor del av dem en pension, som vore så obetydlig, att den icke räckte till deras livsuppehälle. Det funnes därför intet skäl för, att dessa änkor i fråga om erläggandet av pensionsavgift skulle sättas i annan ställning än andra, självförsörjande kvinnor. Det vore för dem lika angeläget som för varje annan kvinna att genom inbetalning av pensionsavgifterna bereda sig möjlighet att, då deras arbetskrafter avtoge, erhålla en tillräcklig bärning. Visserligen kunde det vara sannt att, såsom då och då framhållits, det för en och annan av ifrågavarande änkor kunde möta svårighet att erlägga pensionsavgiften, men denna svårighet föreläge i lika hög grad för många andra avgiftspliktiga. I regel borde en kvinna, som åtnjöte änkepension, tack vare denna pension hava lättare att betala avgiften än alla de, som måste enbart genom eget arbete förskaffa sig sitt livsuppehälle.

Det torde böra i detta sammanhang erinras, att ålderdomsförsäkringskommitténs förslag till avfattning av 5 § pensionsförsäkringslagen innehöll även den bestämmelsen, att från erläggande av pensionsavgift skulle undantagas jämväl den, i vilkens taxering under året enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt inberäknas förmögenhet till värde av minst 6,000 kronor. Denna bestämmelse bibehölls i den till riksdagen framlagda propositionen i ämnet. I åtskilliga inom riksdagen väckta motioner framställdes emellertid yrkande om uteslutande ur 5 § av denna bestämmelse, och detta blev även riksdagens beslut. Konsekvensen härav borde hava blivit, att jämväl övriga undantag i 5 § utgått; och torde mycket utbredda sympatier härför även hava förelegat. Riksdagen tog emellertid ej denna konsekvens, utan lagparagrafen kom att bibehålla de undantag, den nu upptager.

Skulle en ändring ske i pensionsförsäkringslagens bestämmelser om skyldighet att erlægga pensionsavgift, borde den enligt pensionsstyrelsens mening snarare gå i den riktning, att de i 5 § medgivna undantagen inskränktes eller helt utginge. Särskilt vore skälen för, att hustru till en statstjänare skall vara undantagen från avgiftsplikt, mycket litet vägande. Betalningen av pensionsavgiften för henne vore under mannens livstid i regel icke av någon ekonomisk betydelse, och det vore för henne med hänsyn till den i regel obetydliga änkepensionen, en avgjord fördel att genom inbetalning av pensionsavgifter även under mannens livstid kunna, vid bristande arbetsförmåga eller uppnådda 67 år, från pensionsförsäkringen erhålla ett extra bidrag till sin försörjning. Avgiften till den allmänna pensionsförsäkringen vore icke någon skatt, den beredde den avgiftsbetalande en personlig fördel, och rätten till delaktighet i den obligatoriska försäkringen måste givetvis anses såsom en förmån. Detta syntes ännu ej hava fullt ingått i allmänna medvetandet, och torde man däri närmast hava att söka orsaken till de framställningar, som från olika håll inginge om befrielse från avgiftsplikt.

Från administrativ synpunkt vore bestämmelserna om undantagande från avgiftsplikt jämväl till olägenhet, ehuru naturligen denna synpunkt icke finge anses vara av någon principiell innebörd.

Såsom kammarrätten i sitt yttrande omnämnde, hade i åtskilliga fall besvär hos denna myndighet anförts av änkor efter statstjänstemän däröver, att pensionsavgift påförts dem. Med anledning därav införskaffade jag handlingarna i ett sådant mål. Av dessa inhämtade jag, att kammarrättens i målet meddelade utslag innehöll, att kammarrätten med avseende å vad i målet förekommit och jämlikt grunderna för 5 § pensionsförsäkringslagen funnit skäligt förklara vederbörande klagande icke vara pliktig att erlægga ifråga-

varande pensionsavgift. I övriga likartade mål, som blivit till kammarrätten fullföljda, torde utslag av motsvarande lydelse hava meddelats. Åtskilliga av dessa mål hava av pensionsstyrelsens ombud dragits under Kungl. Maj:ts prövning i regeringsrätten, som emellertid i hittills prövade fall på rent formella grunder undanröjt kammarrättens utslag utan att yttra sig i sakfrågan, d. v. s. angående den rätta tolkningen av lagrummet i fråga. Något prejudikat från högsta instans föreligger således icke i frågan.

Till en början må konstateras såsom ett rätt så anmärkningsvärt faktum, att hos vederbörande myndigheter, vilka hava att tillämpa ifrågavarande lag, såsom av det anförda framgår, råda rakt motsatta uppfattningar angående berörda lagrums rätta tolkning och tillämpning. Kammarrätten anser, att änkor efter omförmälda befattningshavare äro befriade från erläggande av pensionsavgifter; pensionsstyrelsen däremot anser, att de rätteligen skola påföras sådana. Redan härav framgår, att ändring eller förtydligande av lagen är önskvärt.

Beträffande först frågan, huru gällande lag rätteligen skall tolkas, kan jag väl giva kammarrätten rätt därutinnan, att de av kammarrätten åberopade grunderna för ifrågavarande lagrum giva ett visst stöd åt dess ståndpunkt. Vad ålderdomsförsäkringskommittén i motiven yttrat därom, att ordinarie innehavare av statstjänst och deras hustrur böra undantagas från försäkringen på den grund, att för deras pensionering torde vara på tillfredsställande sätt sörikt, kan nog svårligen tydas annorlunda, än att yttrandet avsetts skola äga tillämpning jämväl i fråga om änkor efter nämnda befattningshavare. Ehuru jag således härutinnan är ense med kammarrätten, kan jag i allt fall med hänsyn till lagrummets avfattning ej undgå att beträffande tolkningen av detsamma ställa mig på pensionsstyrelsens sida. När i lagen sägs, att hustru skall vara undantagen från avgiftsplikt, kan jag för min del ej anse riktigt att häri utan vidare inlägga den betydelse, att änka skall betraktas lika med hustru i berörda avseende. Såsom lagen är avfattad, måste den gälla, allra helst när det är fråga om en lag av så ungt datum, som här är fallet. Därtill kommer, att från ålderdomsförsäkringskommitténs sida, på sätt av pensionsstyrelsens yttrande framgår, numera blivit upplyst, att det inom kommittén, trots ovanberörda uttalande i motiven, i själva verket icke varit åsyftat, att änka skulle inbegripas i bestämmelsen rörande hustru. Har lagstiftaren icke ens avsett en sådan innebörd av stadgandet, är det givetvis desto mindre riktigt att på angivna sätt tillämpa lagen.

Ehuru jag från gällande lags ståndpunkt — oavsett dess i denna del måhända bristande överensstämmelse med motiven, i vilka, såsom ovan framhållits, intet skäl är anfört, varför änka skall uti ifrågavarande hänseende vara försatt i en annan ställning än hustru — måste bestämt hålla före, att änkor, om vilka här är fråga, *icke* äro undantagna från avgiftsplikt, bliver det emellertid en annan fråga, huruvida man vill anse lagrummets innehåll i denna del riktigt och tillfredsställande. För egen del är jag benägen att besvara denna fråga med nej.

För undvikande av missförstånd vill jag till en början här förutskicka, att jag ingalunda delar den på sina håll bland allmänheten tyvärr ännu gängse uppfattningen, att pensionsförsäkringsavgifterna äro att betrakta såsom en extra tunga eller skatt utan någon motsvarande förmån. Jag anser det tvärtom lyckligt, om den stora allmänheten mera finge klart för sig, att pensionsförsäkringen innebär en förmån, väl värd att komma i åtnjutande av mot erläggande av de relativt små avgifter, det här gäller. Ehuru jag således är fullt ense med pensionsstyrelsen på denna punkt, finner jag mig därför ändock oförhindrad att, då en lucka eller inkonsekvens i lagen påvisas i fråga om undantagandet från avgiftsplikt, påyrka fyllandet av denna lucka genom lämplig lagändring.

Jag känner mig ej övertygad om riktigheten av den uttalade uppfattningen, att en änkas ställning i förevarande avseende bör bedömas på annat sätt än en hustrus. Om man enbart tänker på förmågan att erlagga avgifterna, synas billighetsskäl tala för, att änka bör snarare än hustru vara undtagen från avgiftsplikt. Så länge mannen lever, kunna avgifterna för hustrun mycket lättare erläggas, än vad som är förhållandet i fråga om en änka, som blott är hänvisad till sin änkepension. Kommittén har för sin del uttalat, att för pensionering av hustru till ordinarie innehavare av statstjänst m. fl. torde vara på tillfredsställande sätt sörjt. Denna pensionering kommer hustrun i åtnjutande av i och med det, att hon bliver änka. Kommittén synes således mena, att hon såsom änka fått på ett tillfredsställande sätt sörjt för sig i ekonomiskt avseende. Pensionsstyrelsen anser emellertid, att statspensionen för änka ofta är för knappt tillmätt och att hon väl behöver tillökning i denna sin knappa inkomst. Jag kan ej finna annat, än att dessa uttalanden stå i viss strid mot varandra. Är genom statspensionen på ett tillfredsställande sätt sörjt för hustrun, d. v. s. den blivande änkan, så är därmed den säkerhet i ekonomiskt avseende, vars vinnande är ändamålet med pensionsförsäkringen, henne redan beredd, vadan, enligt kommittén, ej vidare skäl äro för handen att inbegripa henne under försäkringen. Man måste här fasthålla, att hustru och änka äro en och samma person under olika tidsskeden

av vederbörandes liv. Skall en kvinna såsom änka betala avgift, då hon kan hava det ekonomiskt smått ställt för sig, bör hon väl rimligen betala avgifter redan såsom hustru, då mannen utan svårighet bör kunna göra det för henne. När hon bliver änka, har hon därmed nått den förmån i form av statspension, den säkerhet i ekonomiskt avseende, som just varit anledningen till hennes befriande från avgiftsplikt, och ändock anses hon just då böra börja att betala avgifter. Med samma fog skulle statstjänstemannen själv vid sin pensionering börja betala avgifter till pensionsförsäkringen, vilket väl ingen på allvar lär vilja ifrågasätta. Skall någon skillnad föreligga mellan hustru och änka, bör, som sagt, snarare hustru betala avgifter men änka vara befriad.

Den ovan påvisade bristande överensstämmelsen mellan kommitténs och pensionsstyrelsens återgivna uttalanden har anförts bero därpå, att kommittén med uttalandet om den ekonomiskt tillfredsställande statspensioneringen för hustrur åsyftat pension, som utgår till deras män så länge dessa leva. Jag medgiver, att häri kan ligga något befogat. Det synes mig dock icke helt förtaga giltigheten av vad ovan blivit sagt. Jag måste i varje fall fasthålla därvid, att, därest änkor med hänsyn till änkepensionens knapphet anses böra inbegripas i pensionsförsäkringen, de i så fall redan såsom hustrur böra betala avgifter. När nu enligt gällande lag denna sista förutsättning ej föreligger, böra de icke såsom änkor tvingas in i försäkringen. Härvid må ej heller förbises den ringa fördel detta för dem i regel skulle innebära, såsom i ärendet ock blivit framhållet. Änkors ålder inverkar dock härvidlag.

Nu har pensionsstyrelsen föreslagit, att frågan skulle lösas på det sätt, att även hustrur till de under mom. a), b) och c) i 5 § uppräknade personer skulle göras avgiftspliktiga. Denna lösning av frågan finner jag, såsom ovan antytts, i och för sig obetingat mera tilltalande än bibehållande av lagens nuvarande avfattning. Ett vägande skäl förefinnes emellertid, som gör att jag ej anser mig för min del kunna föreslå detta. Då nämligen ålderdomsförsäkringskommittén, som representerat den största sakkunskapen och auktoriteten på området, så bestämt uttalat sig för jämväl hustrurnas undantagande från avgiftsplikt, såsom framgår av dess ovan återgivna yttrande i denna del (sid. 96 i kommitténs betänkande), dristar jag mig icke att nu, i strid mot kommitténs enhälliga uttalande, föreslå upphävande av denna sedermera av statsmakterna fastslagna princip.

Ännu mindre anser jag mig, även om jag i sak vore av den mening, kunna föreslå upphävande av hela stadgandet om undantagande från avgiftsplikt för de i nyssnämnda moment a), b) och c) upptagna statstjänstemän m. fl. Därvidlag gäller för mig samma skäl som det nyss

anförda eller att kommittén så bestämt uttalat sig i motsatt riktning. Därtill kommer ytterligare att, på sätt av redogörelsen här ovan framgår, vid lagförslagets behandling i riksdagen, sedan två motioner väckts om upphävande av ifrågakvarande stadgande, vederbörande utskott bestämt avstyrkte dessa motioner, varefter riksdagen också utan debatt eller votering avsåg desamma. Då riksdagen så nyligen haft denna fråga under omprövning, anser jag det icke böra ifrågasättas, att nu, då erfarenheten rörande lagens tillämpning i denna del ej lär ha givit särskild anledning till ett sådant steg, ånyo draga frågan under riksdagens prövning. För övrigt förefaller mig lagens ståndpunkt härutinnan vara riktig.

Att berörda stadgande avser ifrågakvarande statstjänstemän icke blott så länge de äro i tjänst utan jämväl efter inträdd pensionering, anser jag, såsom ovan antytts, så självfallet, att det knappast behöver påpekas. Då emellertid motsatt uppfattning lär ha gjorts sig gällande, vill jag härmed ha bemött densamma såsom uppenbart oriktig.

Stadgandena i 5 § lära även i ett annat avseende ha givit anledning till tvekan. Då omförmälda statstjänstemän m. fl. undantagits från avgiftsplikt, har lagstiftaren tydligen förutsatt, att de efter sin avgång från tjänsten komma att uppbära full pension. Det inträffar emellertid, att befattningshavare i statens verk före vanlig pensionsålder avgå mot åtnjutande av viss lägre pension än den eljest bestämda; detta förhållande kan ock inträffa till följd av sjukdom eller kroppsskada. Frågan, huruvida tjänstemannen under sådana förhållanden bör påföras pensionsavgift eller icke, står fullkomligt öppen. Särskilda utskottet vid 1913 års riksdag berörde dock denna fråga i viss mån i sitt utlåtande. Enligt vad jag inhämtat, har pensionsstyrelsen hittills icke haft anledning att syssla med frågan. Då densamma emellertid för sin lösning, i den mån densamma må anses oklar, torde tarva viss utredning, är jag i varje fall icke nu i tillfälle att i detta ämne göra något vidare uttalande eller framlägga något förslag.

På grund av vad jag sålunda anført får jag härmed vördsamt hemställa, att riksdagen måtte för sin del antaga följande

L a g

om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring.

Härigenom förordnas, att 5 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring skall erhålla följande ändrade lydelse:

Pensionsavgift — — — — — oförmögen.

Från avgiftsplikt undantagas jämväl:

a) ordinarie innehavare av tjänst, å vilken lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstinnehavares rätt till pension eller lagen den 4 juli 1910 angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar äger tillämpning;

b) delägare i telegrafverkets eller folkskollärarnas pensionsinrättning samt i arméns eller flottans pensionskassa;

c) ordinarie innehavare av prästerlig tjänst;

ävensom hustru till och änka efter sålunda undantagen person.

I övrigt — — — — — lag.

Denna lag träder genast i kraft.

Herr *Rooth* har i sin motion anfört följande:

*Herr Rooths
motion.*

»Lagen om allmän pensionsförsäkring innehåller följande bestämmelser:

Om pensionsavgifternas erläggande.

13 §.

Den avgift av tre kronor om året, som skall av envar avgiftspliktig erläggas, uppbäres av den kommun, där den avgiftspliktige är mantalskriven. Uppbörden ombesörjes av den myndighet inom kommunen, som förrättat uppbörden av kommunalutskylderna.

De pensionsavgifter av två, fem och tio kronor, som enligt 4 § åligga vissa avgiftspliktiga, debiteras och uppbäras i samband med kronoutskylderna.

Där så skäligen prövas, äger Konungen för viss kommun förordna, att jämväl uppbörden av de i första stycket av denna § omförmälda avgifter skall verkställas i samband med kronouppbörden.

14 §.

För det i 13 § första stycket omförmälda ändamål skall varje år, sedan mantalslängden för kommunen blivit i stadgad ordning justerad, av mantalsskrivningsförrättaren uppgöras förteckning över de i längden upptagna personer, som vid årets början uppnått femton men icke sextiosex års ålder. I förteckningen, som uppgöres enligt fastställt formulär, angives för varje person namn, födelseår och dag, civilstånd, yrke samt bostad,

varjämte för envar, som under nästföregående år varit undantagen från avgiftsplikt, anteckning göres härom.

Förteckningen tillställs taxeringsnämndens ordförande samtidigt med att den justerade mantalslängden enligt gällande författning till honom överlämnas. Sedan förteckningen kommit taxeringsnämnden tillhanda, beslutar nämnden, på grund av upplysningar från vederbörande pensionsnämnd angående de personer, som äro berättigade till pension eller understöd, samt med hänsyn till de förhållanden, som enligt 5 § andra och tredje styckena medföra undantagande från avgiftsplikt, för varje i förteckningen upptagen person, huruvida för året avgiftsplikt må åligga honom, varjämte om besluten anteckning göres i förteckningen.

Då ifrågavarande lag förekom till behandling vid 1913 års riksdag, uttalade jag den mening, att debiteringen och uppbörden av samtliga pensionsavgifter borde ske i samband med kronouppbörden. Kommitterade för utarbetande av lagförslaget, ävensom åtskilliga länsstyrelser, hade också förordat en sådan anordning. Kommerskollegium har i detta avseende gjort följande uttalande: 'Det vill förefalla kollegium som med det av kommitterade föreslagna systemet en både enklare och naturligare lösning av uppbördsfrågan skulle vinnas, om det stadgades, att debiteringen och uppbörden av samtliga avgifter till pensionsförsäkringen skedde i samband med den vanliga kronouppbörden, i all synnerhet som flertalet avgiftspliktiga redan förut äro upptagna i kronodebetsedlarna. Någon ändring med avseende å den kommunerna ålagda ansvarsskyldighet i fråga om grundavgifterna behövde härigenom icke ske. Efter slutad uppbörd hade respektive kommuner endast att direkt till pensionsverket inbetala de felande avgifterna.'

Såsom skäl för ändring av kommitterades förslag anförde utskottet, att det kunde antagas, att avgifterna skulle komma att ordentligare inbetalas, om kommunen, som vore ansvarig för avgifterna, hade uppbörden om hand.

Denna uppfattning är icke riktig. Erfarenheten har däremot visat, att de skatter, som debiteras i samband med kronouppbörden, i regel inflyta bättre än kommunalskatterna. De ansökningar, som till kungl. pensionsstyrelsen ingivits om tillämpning av bestämmelserna i 13 § tredje stycket av pensionslagen, vittna om att en ganska allmän önskan råder inom landskommunerna, att uppbörden av grundavgifterna måtte ske i samband med kronouppbörden, och det torde i verkligheten förhålla sig så, att icke någon kommunal myndighet anser det nuvarande uppbördsättet vara det bästa.

Det är uppenbart, att debitering och uppbörd av grundavgifterna i samband med kronoskatten skulle medföra högst betydliga förenklingar och besparingar. Sålunda komme antalet redogörare, som för närvarande utgör omkring 2,500, att inskränka sig till något över 250. — Vad detta innebär för pensionsstyrelsen och riksbanken, behöver ej närmare påvisas.

Redan nu utgår ersättning till de flesta kommunala uppbördsmännen för besväret med pensionsuppbörden och snart nog torde denna ersättning bliva allmän. Beräknas ersättningen till i medeltal 100 kronor för varje kommun, så betyder detta en årlig utgift för hela riket av omkring 250,000 kronor.

Vidare skulle genom grundavgifternas upptagande i kronans uppbördsbok den i 14 § omnämnda pensionsförteckning möjligen bliva obehövlig. Det bör nämligen låta sig göra att i uppbördsboken införa de anteckningar angående personernas födelseår m. m., som eljest skola upptagas i pensionsförteckningen. Uppbördsboken, som efter avslutad redovisning är för kronofogden obehövlig, kan överlämnas till pensionsstyrelsen och sålunda ersätta pensionsförteckningen.

Icke mindre än 3,400,000 personer skola upptagas i förteckningen. Till originalförteckningen åtgår 85,000 ark blanketter och lika många till avskrifterna. Även i detta avseende föreligger alltså möjlighet till mycket stora besparingar och förenklingar.

Debitering, uppbörd av de vanliga kommunalskatterna och varjehanda andra bestyr bereda kommunalstyrelserna så mycket arbete, som lämpligen bör åläggas dem.

För övrigt ligger det i öppen dag, att det högst betydande och ansvarsfulla arbetet med debitering, uppbörd och redovisning av avgifterna till pensionsförsäkringen bör handhavas av kronans uppbördsmän, som därför äro särskilt utbildade.

Då jag alltså nu föreslår, att även de i 13 § första stycket av pensionslagen omnämnda avgifter skola debiteras, uppbäras och redovisas i samband med kronouppbörden, så har jag icke förbisett, att detta kommer att för häradsskrivaren medföra ett högst avsevärt ökat arbete vid uppläggande av uppbördsboken. Men under förutsättning att pensionsförteckningarna förklaras obehövliga och häradsskrivarna för det ökade arbetet med kronouppbördsboken beredas ersättning i form av höjt förvaltningsbidrag med 75 kronor för varje påbörjat 5,000-tal av folkmängden inom fögderiet, vilket ungefär motsvarar den ersättning, som nu utgår till häradsskrivarne för upprättande av pensionsförteckningarne, så komma häradsskrivarne knappast i någon sämre ställning genom den nu

ifrågasatta anordningen. För kronofogdarne torde den nya ordningen icke medföra någon nämnvärd ökning i arbetet med redovisningen.

På grund av vad jag sålunda anfört, tillåter jag mig vördsamt hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla det tacktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning och till riksdagen inkomma med förslag till sådan ändring av lagen om allmän pensionsförsäkring, att dels de i 13 § första stycket omförmälda pensionsavgifter skola debiteras, uppbaras och redovisas i samband med kronouppbörden, dels ock den i 14 § omförmälda förteckning ersättes av kronouppbördsboken med däri gjorda erforderliga anteckningar.»

I herr *Sjöbergs* motion anföres:

»Att i lagen om den allmänna pensioneringen här och var förekomma åtskilliga bestämmelser, som i praktiken och till sina konsekvenser icke verka tilltalande, därom är icke mycket att säga, då det redan vid lagens antagande tydligt sades ifrån, att det måste bli en framtida strävan att se till att kunna bygga på och bättra, vad som redan då påvisades som framträdande luckor och brister. Sedan förslaget om allmän invaliditets- och ålderdomsförsäkring en gång på allvar tagits upp för behandling och avgörande, gällde det närmast att få plantan riktigt jordslagen; den nödiga ansen och vården för att den en gång planterade telningen skulle växa upp till ett härligt träd med frukter av välsignelse för vårt folk, den voro vi alla ense om att tillse och ombestyras.

Villigt måste vi väl också medgiva, att den hjälp vi fått i detta vårt arbete för utveckling av det igångsatta verket av dem, som närmast handha administrationen och ledningen av det centrala, Pensionsstyrelsen, redan avsatt frukter, som vi knappast hoppades på få se så omedelbart efter lagens antagande. Ty utan tvivel var påvisandet av möjligheten att utan oöverkomliga uppoffringar från statens sida kunna göra den påbyggnaden, att även de nuvarande åldringarna kunde göras delaktiga av pensioneringen, ytterst värdefull, ej minst i fråga om att väcka förståelse för själva saken och idén.

Det är icke min mening att nu föreslå några vitt gående förändringar eller tillägg, tiden därtill torde nu av kända skäl vara föga lämpad eller gynnsam. Det är nu endast i ett avseende jag från flera håll fått påstötningar om att en förändring bör vidtagas.

Som vi alla veta kommer avgiftspensionen att tillmätas envar pensionsberättigad efter den pensionsavgift som inbetalts och gottskrivits. Härav följer att enligt nuvarande bestämmelser för det alldeles övervägande an-

Herr Sjöbergs motion.

talet gifta kvinnor aldrig kommer att utgå avgiftspension för högre insats än grundavgiften 3 kronor, även om för mannen påförts och inbetalts högsta pensionsavgiften under de gifta makarnas hela sammanlevnadstid.

Då väl huvudparten av de gifta kvinnorna omhandha vården av hemmet och där lägga ned sin arbetskraft, synes mig att man borde ta hänsyn till detta arbete, som en del av makarnes inkomst, änskönt detta arbete aldrig värdesättes på debetsedeln, och den gifta kvinnan sålunda till pensionsunderlag gottskrivas halva mannens pensionsavgift, i vad denna avgift går utöver grundavgiften.

Kommer icke en ändring att ske i de nuvarande bestämmelserna, kommer den *gifta* kvinnan att få det betydligt *sämre* ställt i fråga om sin avgiftspension än den *ogifta*, självförsörjande kvinnan, som påföres pensionsavgift för sin arbetsinkomst, där denna taxeras till så stort belopp, att pensionsavgift utöver grundavgiften skall utgå. Denna taxering av kvinnans arbete i hemmet till noll och intet, lär väl icke gärna för någon kunna stå som tilltalande och rättvis. Ett sätt att åstadkomma förändring och rättelse skulle naturligtvis vara, att pensionsavgift för gifta utginge med mannens pensionsavgift fördubblad och hälften då påfördes hustrun; men ett sådant sätt att bringa likställighet, tror jag för min del icke är skäl i att ens tänka på, så länge det stora flertalet ännu hyser den uppfattningen, att pensionsavgiften blott är en ny skatteplåga. Dessutom bleve för många en sådan lösning från ekonomisk synpunkt sedd helt visst allt för betungande. Där förmåga, vilja och förståelse förefunnes, kunde ju genom den frivilliga insatsen skapas de bästa möjligheter för både gifta och ogifta. Men för att vi skola kunna tänka oss komma fram till mer allmän förståelse för den frivilliga försäkringen fordras ett intensivt upplysningsarbete, som nog skulle kunna vara behövt och lönande att sätta i gång med för att popularisera försäkringen i sin helhet.

Som jag emellertid håller före, att den gifta kvinnan bör ha utsikt till i det närmaste lika pension som den man, med vilken hon delat hemmets arbete och omsorg, är det nu närmast på denna punkt jag anser en omläggning av de nuvarande bestämmelserna böra komma till stånd.

Då sannolikt en i nämnd riktning företagen förändring i lagen icke enbart är en blott bokföringsåtgärd, torde en utredning böra föregå beslutet. Och då jag anser pensionsstyrelsen vara bäst skickad företaga denna utredning får jag föreslå, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t lämna pensionsstyrelsen i uppdrag utreda villkoren för och lämpligheten av sådan ändring i pensionslagen, att för gift kvinna påföres hälften av mannens pensionsavgift,

i vad denna går utöver grundavgiften, samt för riksdagen framlägga det förslag vartill utredningen kan föranleda.»

Herr *Welin* anför i sin motion:

»Då folkpensioneringen år 1913 beslutades, kom man in på ett hos oss fullkomligt oprövat område, och det är därför helt naturligt, att när den av statsmakterna antagna 'lag om allmän pensionsförsäkring den 30 juni 1913' kom att ställas inför verkligheten, åtskilliga bestämmelser snart nog skulle visa sig olämpliga och kräva ändring. En del sådana ändringar äro redan vidtagna, men en och och annan ändring torde ännu kunna behöva göras.

Herr *Welins*
motion.

Jag tillåter mig här beröra ett par bestämmelser, som enligt mitt förmenande behöva underkastas revidering.

Den ena gäller avgiftsplikten för hustrun. Sådan lagens 4 §, jämförd med 17 §, nu lyder, skall för hustrun erläggas endast 3 kronor, oberoende av det belopp, vartill mannens eller båda makarnas inkomster uppgå. Först då hustrun är taxerad för en egen inkomst av 500 kronor eller mera, får hon betala en högre pensionsavgift i enlighet med de i 4 § angivna grunderna.

Då pensionen är beroende av de erlagda avgifterna, borde det finnas möjlighet för hustrun att genom erläggande av högre avgift än grundavgiften erhålla en högre pension.

Detta torde vara så mycket mer behöfligt, som de, vilka under sin krafts dagar hava högre inkomster och inrättat sitt liv därefter, måste ha svårt att på ålderdomen reda sig med allt för knappa tillgångar.

En anvisning om, huru man måhända kunde gå till väga vid frågans lösning, har man i föreskrifterna angående bestämmandet av pensions-tilläggets belopp, i vilket avseende lagen i 7 § stadgar: 'I fråga om äkta makar skall, vid bestämmande av pensionstilläggsbeloppet, årsinkomsten för envar av dem beräknas utgöra hälften av derassammanlagda årsinkomst. — — —'

Emellertid kan ifrågasättas, om man skulle ernå ett för alla fall tillfredsställande resultat genom en tudelning av makars inkomst. Andra kombinationer kunna tänkas och böra undersökas. För en lagändring uti förevarande avseende torde även erfordras en utredning rörande ändringens inflytande på försäkringskostnaderna och avgiftspensionernas storlek. Det synes mig därför mest ändamålsenligt att nu hos Kungl. Maj:t begära utredning i ämnet.

Den andra bestämmelsen i pensionsförsäkringslagen, som kunde tarva ändring, är den, som återfinnes i 5 §: 'Från avgiftsplikt undantages

jämväl — — — — — ävensom hustru till sålunda undantagen person.' Det har rätt osäkerhet om, huruvida ordet hustru skulle få anses innefatta även änka och denna sålunda vara fri från avgiftsplikt. Pensionsstyrelsen synes för sin del förfakta den meningen, att änka icke inbegripes bland dem, som äro undantagna från avgiftsplikt.

Pensionsavgift skulle sålunda icke erläggas för hustru till den, som är undantagen från avgiftsplikt, men dör mannen, inträder för änkan avgiftsplikt. Det egendomliga inträffar då, att medan mannen lever och familjen därför bör hava bättre tillgångar, betalas ingen avgift för hustrun, men då mannen är död och tillgångarna bliva mindre, inträder avgiftsplikt för änkan.

Justitieombudsmannen har fått sin uppmärksamhet fästad vid detta förhållande, såsom framgår av hans till årets riksdag avgivna ämbetsberättelse. I denna gör han nämligen en framställning till riksdagen om ändrad lydelse av just den bestämmelse, varom nu är fråga.

Efter refererande av olika utlåtanden uttalar justitieombudsmannen som sin mening, att såväl hustrur till avgiftsfria män som även änkor efter sådana böra vara befriade från pensionsavgift. De skäl, som justitieombudsmannen anför för denna sin mening, synas mig dock icke vara av särdeles vägande natur. Det mest avgörande är av formell art, nämligen ett uttalande, som gjorts av ålderdomsförsäkringskommittén, vilken ansett, att ordinarie innehavare av statstjänst och deras hustrur, för vilkas pensionering torde vara på tillfredsställande sätt sörjt, böra undantagas från försäkringen, en princip, som sedermera blivit av statsmakterna godkänd.

Åt frågan ägnades emellertid intet beaktande, vare sig vid lagförslagets granskning i lagrådet eller vid departementschefens föredragning därav i statsrådet. Den tyckes över huvud taget ha tilldragit sig rätt liten uppmärksamhet och blivit föga genomdiskuterad, fränsett att riksdagen utan debatt i någondera kammaren avtog av herrar Bengtsson i Norup och Pålsson väckta motioner därom, att i avgiftsplikten skulle inbegripas ordinarie statstjänare och med dem i pensionshänseende jämställda jämte deras hustrur.

Om man därför sedermera, på grund av vunnen erfarenhet, kommer till en annan uppfattning i denna fråga, synes man icke behöva anse sig bunden av föregående uttalanden och beslut.

Kungl. pensionsstyrelsen, som även genom justitieombudsmannen blivit hörd i saken, är av den meningen, att man, i stället för att befria ankorna från avgiftsplikt, tvärtom bör införa sådan för hustrur till avgiftsfria män. Den yttrar bland annat följande:

'Skulle en ändring ske i pensionsförsäkringslagens bestämmelser om

skyldighet att erlagga pensionsavgift, borde den enligt pensionsstyrelsens mening snarare gå i den riktning, att de i 5 § medgivna undantagen inskränktes eller helt utginge. Särskilt vore skälen för, att hustru till en stats tjänare skall vara undantagen från avgiftsplikt, mycket litet vägande. Betalningen av pensionsavgiften för henne vore under mannens livstid i regel icke av någon ekonomisk betydelse, och det vore för henne med hänsyn till den i regel obetydliga änkepensionen, en avgjord fördel att genom inbetalning av pensionsavgifter även under mannens livstid kunna, vid bristande arbetsförmåga eller uppnådda 67 år, från pensionsförsäkringen erhålla ett extra bidrag till sin försörjning. Avgiften till den allmänna pensionsförsäkringen vore icke någon skatt, den beredde den avgiftsbetalande en personlig fördel, och rätten till delaktighet i den obligatoriska försäkringen måste givetvis anses såsom en förmån. Detta syntes ännu ej hava fullt ingått i allmänna medvetandet, och torde man däri närmast hava att söka orsaken till de framställningar, som från olika håll inginge om befrielse från avgiftsplikt.

Från administrativ synpunkt vore bestämmelserna om undantagande från avgiftsplikt jämväl till olägenhet, ehuru naturligen denna synpunkt icke finge anses vara av någon principiell innebörd.

Då olika tolkningar gjort sig gällande beträffande denna punkt, är tydligt att en lagändring bör vidtagas. Denna bör dock gå i den riktning, pensionsstyrelsen angivit. Justitieombudsmannen har, såsom det synes, huvudsakligen av mera formella skäl framställt sitt ändringsförslag, ehuru det förefaller som om han i sak i denna fråga stode på samma ståndpunkt som pensionsstyrelsen. Goda skäl tala även för, att hustru till från avgifts erläggande undantagen person upptagas som avgiftspliktig och därmed tillförsäkras pension från den allmänna pensionsförsäkringen. Jag tillåter mig därför föreslå, att 5 § ändras sålunda, att orden 'ävensom hustru till sålunda undantagen person' utgå, eller att, därest närmare utredning anses böra föregå en sådan ändring, riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära sådan.

På grund av vad jag sålunda anfört får jag hemställa, att riksdagen måtte

dels i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida icke sådan ändring av de i 4 § av lagen om allmän pensionsförsäkring meddelade bestämmelser om avgiftspåföring bör vidtagas, att viss del av makars inkomst skall anses belöpa å hustrun och läggas till grund vid bestämmandet av hennes pensionsavgift, samt sedermera framlägga förslag till lagändring, därest utredningen härtill skulle giva anledning,

dels antingen för sin del antaga följande

Lag

om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring.

Häri genom förordnas, att 5 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring skall erhålla följande ändrade lydelse.

Pensionsavgift erlägges ej av någon för år före det, under vilket han fyller sexton år, eller efter det, under vilket han fyllt sextiosex år, eller för år, för vilket han icke är i riket mantalsskriven. Pensionsavgift erlägges ej heller av den, som är till arbete varaktigt oförmögen.

Från avgiftsplikt undantages jämväl

a) ordinarie innehavare av tjänst, å vilken lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension eller lagen den 4 juli 1910 angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar äger tillämpning;

b) delägare i telegrafverkets eller folkskollärarnas pensionsinrättning samt i arméns eller flottans pensionskassa;

c) ordinarie innehavare av prästerlig tjänst.

I övrigt ankommer på Konungens prövning, huruvida och under vilka villkor personer, vilka pension är tillförsäkrad på grund av anställning i allmän eller enskild tjänst eller genom försäkring i pensionsinrättning eller livränteanstalt, må undantagas från avgiftsplikt enligt denna lag,

eller ock i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande lämpligheten av ändring av ifrågavarande lagrum i den av mig angivna riktningen».

Utskottet.

Jämlikt 46 § riksdagsordningen har utskottet utverkat Kungl. Maj:ts befallning till pensionsstyrelsen att yttra sig över såväl justitieombudsmannens framställning som de i motionerna väckta frågor och har i anledning härav pensionsstyrelsen avgivit yttrande.

Beträffande de i motionerna påyrkade utredningar, nämligen *dels* av herr Rooth om överflyttning av pensionsavgiftsuppbörden att äga rum i samband med kronouppbörden och pensionsavgiftsförteckningens ersättande av kronouppbördsboken, och *dels* av herrar Sjöberg och Welin om sådan ändring i föreskrifterna om påföring av pensionsavgift, att viss del av makars inkomst skall anses belöpa å hustrun och läggas till grund vid bestämmandet av hennes pensionsavgift, har pensionsstyrelsen i sitt nämnda yttrande uttalat, att utredning i båda dessa hänseenden måste anses önsk-

lig. Men tillika har styrelsen meddelat, att Kungl. Maj:t den 26 juni 1915 uppdragit åt styrelsen att verkställa utredning rörande möjligheten och lämpligheten av en omläggning av grunderna för pensionsavgifternas beräkning och det nuvarande förfarandet vid påföring av avgifter enligt lagen om allmän pensionsförsäkring jämte därmed sammanhängande frågor ävensom bemyndigat styrelsen att vid uppdragets utförande anlita biträde av tillkallade sakkunniga.

Då de av motionärerna påyrkade utredningarna, enligt pensionsstyrelsens uttalade uppfattning, falla inom ramen av nyssnämnda uppdrag och styrelsen, såsom nämnt, själv betecknat dessa utredningar såsom önskvärda, lärer, enligt utskottets mening, någon åtgärd från riksdagens sida i förevarande hänseenden icke vara påkallad.

Justitieombudsmannens framställning om ändring i 5 § pensionsförsäkringslagen och herr Welins motion, i vad den avser ändring i samma paragraf, gälla båda slutstadgandet i berörda paragrafs andra stycke, enligt vilket stadgande från avgiftsplikt undantages hustru till person, som enligt samma stycke är fri från avgiftsplikt. På sätt i justitieombudsmannens framställning närmare utredes, har berörda stadgande i sin nuvarande formulering givit anledning till olika meningar därom, huruvida jämväl *änka* efter sådan tjänsteman, som i paragrafen omförmåles, inbegripes därunder eller icke. Medan justitieombudsmannen hemställer om lagändring, som uttryckligen låter avgiftsfriheten omfatta även änka, har däremot herr Welin i sin motion påyrkat, att hela stadgandet om befrielse från avgiftsplikt för hustru till de i 5 § omförmålda tjänst innehavare måtte utgå. Motionären befinner sig härvid i överensstämmelse med den åsikt i frågan, som uttalats av pensionsstyrelsen i dess i justitieombudsmannens framställning återgivna yttrande, som ock av motionären åberopats. I nämnda yttrande anför styrelsen, att skälen att från avgiftsplikt undantaga hustru till statstjänare vore mycket litet vägande. Betalningen av pensionsavgift för henne vore under mannens livstid i regel icke av någon ekonomisk betydelse, medan det åter vore för henne en avgjord fördel, med hänsyn till änkepensionens i regel obetydliga belopp, att kunna från pensionsförsäkringen erhålla ett extra bidrag till sin försörjning.

I sitt ovannämnda, genom lagutskottets försorg införskaffade yttrande har pensionsstyrelsen i detta ämne vidare anført:

»Ifrågavarande spørsmål har, efter det justitieombudsmannens framställning gjordes och motionen nr 174 väcktes, i viss mån kommit i ett annat läge. I ett den 15 februari 1916 meddelat utslag har nämligen regeringsrätten förklarat en änka efter en jämlikt 5 § a) från avgiftsplikt undantagen befattningshavare icke vara avgiftspliktig. Regeringsrätten har

sålunda biträtt den mening, som, enligt vad som framgår av justitieombudsmannens framställning, kammarrätten under åberopande av grunderna för 5 § pensionsförsäkringslagen tidigare uttalat i förevarande avseende.

Detta förändrade läge, vari frågan kommit, gör, att bifall till justitieombudsmannens framställning skulle komma att innebära endast förtydligande av vad som av regeringsrätten förklarats vara gällande lag, under det att bifall till motionen nr 174, i vad den åsyftar ändring av 5 §, torde komma att medföra, att avgiftsplikt infördes ej blott för hustru utan även för änka.

Vad själva sakfrågan angår, får pensionsstyrelsen, under hänvisning i övrigt till sitt till justitieombudsmannen avgivna yttrande, framhålla, att anordningen med avgiftsbefrielse för hustru och änka i åtskilliga fall, på grund av bestämmelser i vederbörande pensionskassas reglemente, medför det missförhållandet, att hustru, respektive änka är undantagen från avgiftsplikt utan att vara berättigad till änkepension. Detta missförhållande har medfört, att pensionsstyrelsen fått emottaga ansökningar, avseende rätt för hustru till avgiftsbefriad man att erlægga obligatoriska pensionsavgifter, när hon icke vore berättigad till änkepension. Dessa ansökningar har styrelsen givetvis icke kunnat bifalla.

Såsom pensionsstyrelsen i sitt förut åberopade yttrande framhållit, äro vidare en stor del av de pensioner, som äro tillförsäkrade änkor efter avgiftsbefriade män, så obetydliga, att de icke räcka till vederbörandes livsuppehälle. En i detta avseende verkställd utredning, som dock av olika anledningar icke kunnat göras fullständig, har givit vid handen, att för närvarande utgå omkring 4,200 änkepensioner å belopp under 280 kronor samt att antalet tjänst innehavare, gifta och ogifta, vilka för änkor äga rätt till pension, understigande 280 kronor, är omkring 9,500. Av dessa pensioner utgå omkring 2,700 med 135 kronor eller därunder, omkring 4,100 med 170 kronor eller därunder och omkring 6,700 med 200 kronor eller därunder.

Vad nu anförts finner pensionsstyrelsen ytterligare stödja den uppfattning, varåt styrelsen tidigare givit uttryck, eller att avgiftsplikt bör åligga såväl hustru som änka, och får styrelsen därför tillstyrka ändring av 5 § i enlighet med det förslag härtill, som motionen nr 174 innefattar.»

Pensionsstyrelsens erinran, att bestämmelserna i vederbörande pensionskassas reglemente kunde hava till följd, att tjänst innehavares änka icke komme i åtnjutande av änkepension, lärer, enligt vad utskottet inhämtat, egentligen hava avseende å vissa reglementens stadgande, att omgifte medför förlust av änkepensionen. Vid sådant förhållande torde

nämnda synpunkt icke kunna tillmätas större betydelse för bedömande av det förevarande spörsmålet. Vida större avseende tillkommer givetvis vad pensionsstyrelsen anfört därom, att änkepensionen i stor utsträckning är så knappt tillmätt, att det tillskott i försörjning på ålderdomen eller vid inträffad arbetsoförmåga, som pensionsförsäkringen bereder, kan vara väl behöfligt. Emellertid är den tillgängliga utredningen i frågan ofullständig bland annat därutinnan, att uppgift icke kunnat vinnas rörande antalet utgående och tillförsäkrade änkepensioner av här ifrågavarande slag, vilka uppgå till eller överstiga 280 kronor, samt rörande dessas fördelning å olika storleksgrupper. Det saknas alltså möjlighet att bedöma, i vilken omfattning den ifrågasatta lagändringen skulle medföra avgiftsplikt för personer, för vilkas försörjning är genom en i annan ordning föreskriven pensioneringsskyldighet redan på tillfredsställande sätt sörjt. Det torde jämväl böra beaktas, att innebörden av den föreslagna lagändringen icke rätt väl kan överskådas, innan den, enligt vad ovan nämnts, pågående utredningen om ändrad fördelning av äkta makars pensionsavgift å mannen och hustrun slutförts och resultatet därav föreligger. Det synes därför utskottet, att riksdagen icke i frågans nuvarande läge bör för sin del besluta en lagändring, sådan som i herr Welins motion föreslagits, och utskottet finner sig icke heller böra förorda, att en skrivelse i ämnet avlåtes, desto mindre som ju saken i allt fall redan är föremål för pensionsstyrelsens intresserade uppmärksamhet.

Övervägande skäl synas utskottet tala för justitieombudsmannens uppfattning, att samma ställning i fråga om avgiftsplikt tillkommer änka efter som hustru till tjänst innehavare, som i 5 § pensionslagen omförmäles. Men då, såsom pensionsstyrelsen erinrat, numera ett regeringsrättens utslag föreligger, som i överensstämmelse med kammarrättens mening giver åt lagen i dess nuvarande lydelse just denna tolkning, och detta utslag lär bli vägledande för framtida praxis, torde anledning icke vidare förefinnas till vidtagande av åtgärd i det avseende justitieombudsmannens framställning berör.

På grund av vad sålunda anförts hemställer utskottet:

1:o) att herr Rooths motion (I: 31) icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda,

2:o) att herr Sjöbergs motion (II: 102) och herr Welins motion (II: 174), sistnämnda motion i vad den avser ändrade grunder för fördelning mellan man och hustru av äkta makars pensionsavgift, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda, samt

3:o) att justitieombudsmannens framställning om ändring i 5 § i lagen om allmän pensionsförsäkring den 30 juni 1913 samt herr Welins förenämnda motion, i vad den avser ändring i samma lagrum, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 25 maj 1916.

På lagutskottets vägnar:

NILS ALEXANDERSON.
